

Nr 74

Av fru **Lewén-Eliasson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.*

I bilaga 10 till årets statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 331, framlägges förslag om anvisande av ett reservationsanslag av 200 000 kronor till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Anslaget har utgått med oförändrat belopp under de senaste sex åren. Statens konstråd har tidigare vid upprepade tillfällen framhållit, att alltför knappa anslag beviljas för att rådet skall kunna fylla den ursprungliga uppgiften. Under åren 1947—1952 var anslaget 150 000 kronor per år. Budgetåret 1952/53 höjdes det till 175 000 kronor. Enligt uppgift beräknas $\frac{1}{3}$ av dessa belopp gå till materialkostnader och $\frac{2}{3}$ till konstnärerna och deras medhjälpare.

Statens konstråd, som har att i enlighet med sin instruktion fördela beloppen, förordar en uppräknings av anslaget med 150 000 kronor till 350 000 kronor.

Enligt vårt förmenande är uppräkningsen väl motiverad. Mot bakgrunden av den allmänna prisstegringen och den kraftiga inkomstökningen under de 11 år som statens konstråd funnits borde ursprungsbeloppet med anpassning till den statliga byggnadsverksamhetens omfattning och med bibehållet realvärde ha ökat med avsevärt mer än det dubbla beloppet. Statsutskottet har även vid 1957 års riksdag framhållit att det för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader äskade anslaget på 200 000 kronor måste betecknas som lågt i förhållande till det med detsamma avsedda ändamålet.

Det kan sålunda konstateras att statens konstfrämjande verksamhet under årens lopp inte fått önskvärd effekt genom provisoriet med anvisande av årliga reservationsanslag. Man har egentligen aldrig tagit ställning till huvudfrågan som fanns i Arthur Engbergs klassiska plan för beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer: »Ur alla synpunkter viktigare än hjälpverksamhet, som måste bli ett ganska planlöst gynnande av konst, synes det vara att för de goda konstnärerna skapa ökade arbetstillfällen genom att i större utsträckning än hittills och på ett mera planmässigt sätt taga dem i anspråk för konstnärliga kulturinsatser i samhällets tjänst.» Konstnärernas och de kulturellt ansvarsmedvetnas förhoppningar kring detta Arthur Engbergs andliga testamente har icke infriats.

Som jämförelse kan nämnas hur man i våra nordiska grannländer har angripit problemet.

Den 25 maj 1956 fick Danmark genom en lag dels »Statens Kunstfond», dels »Eckersberg-Thorvaldsenfondet», av vilka den förstnämnda får ett årligt statsanslag med 700 000 kronor och det senare 75 000 kronor. Konstfonden skall handhava utsmyckningen av allmänna byggnader och den andra fonden understödja äldre förtjänta konstnärer ävensom unga talanger.

I Finland har man stannat för ett stöd enligt de Engbergiska principerna, viss procent avsättes för konstnärlig utsmyckning.

I Norge tillförsäkrar staten den som utfört konstnärlig gärning av kulturell betydelse efter viss ålder en konstnärslön, för närvarande uppgående till 6 000 kronor per år.

De svenska konstnärernas utgångsläge synes vara bra mycket sämre än vad våra nordiska grannländer ger sina konstnärer. Till bilden av konstnärernas svårigheter hör även att den förmodan icke infriats, som kom till synes i direktiven för 1948 års konstutredning, nämligen att de aktiva konstnärernas villkor och arbetsförhållanden icke behövde upptagas till behandling eftersom ett ökat konstintresse, som man förutsatte skulle följa med en aktiviserad konstabildning, skulle innebära ökad avsättning för konstnärernas alster och därmed erbjuda också konstens utövare bättre villkor.

Kvalitetsinköp av skulptur och tavlor synes icke ingå i den primära konsumtionen av hemustruningsartiklar. Andra introduktionsvaror tycks ha lättare att fånga intresset hos konsumenterna. Enligt Industriens utredningsinstitut får konstinköp stå tillbaka för bilismens expansion samt anskaffning av televisionsapparater. Apparatbeståndet beräknas uppgå till 500 000 stycken år 1962 och till 900 000 stycken vid slutet av 1965. Med ett genomsnittspris på 1 500 kronor år 1955 skulle inköpen 1965 uppgå till 188 miljoner kronor i 1955 års priser.

Även om man ej löser problemet via en ökad konstförståelse enbart, kan man göra åtskilligt ytterligare den vägen, och en utlåning av tavlor, skulptur, teckningar och grafik över biblioteken synes i detta sammanhang vara ett förfarande värt att pröva. Särskilt vad det gäller skolorna vore en sådan variationsmetod för spridande av konstkännedom parad med inkomstmöjlighet för den utlånande konstnären att förorda.

Internationellt sett är ett lands konstkulturella nivå av stor betydelse. Som exempel kan tagas det oss avlägsna Mexico, vars konstutställning i Stockholm förde de båda länderna handelspolitiskt närmare.

Svenskt konsthantverk såsom glas, keramik, möbler, silver och textilier har rönt en uppskattning av internationell räckvidd. Det gäller att vidmakthålla denna genom att formgivande konstnärer tillföres industri och hantverk och icke avskräckes från att välja denna bana, vars första 4—5-åriga utbildningstid erbjuder mycket begränsade möjligheter till stipendium.

Det inskränkta medelsanvisandet från staten för konstnärlig utsmyck-

ning av offentliga byggnader synes ha tvingat byggnadskonstnären/arkitekten till att ur detta nödläge för hans konstnärliga ambition söka den utvägen att genom speciell arkitektonisk utformning med själva byggnadsmaterialet inom den ekonomiska ramen för själva uppförandet återvinna något av de konstnärliga värden som skulle tillförts byggnaden genom exempelvis muralmåleri till samma eller lägre pris.

Med anlitanade av de arkitekter, konstnärer och formgivare staten själv utbildar över konsthögskolan och konstfackskolan borde rimligen arbete beredas dem vid uppförandet av statliga byggnader med tillämpande av den allsidighet i utformningen ett dylikt uppbud erbjuder. Det må i detta sammanhang även betonas önskvärdheten av att statens konstråd blir i tillfälle till en demokratisk breddning av sin verksamhet genom anordnandet av fler tävlingar öppna för alla konstnärer för att på så sätt göra ett öppet urval av uppdragserhållare.

Sveriges konstnärer har under flera år haft en möjlighet, dock endast nådd av fåtalet, att ur Konung Gustav VI Adolfs minnesfond för svensk kultur erhålla hjälp till studier, resor och slutförande av uppgifter. Om ett par år återstår ej längre denna möjlighet efter fondens upplösning. Forna tiders mecenater finnes ej mer. Blickarna riktas alltmer intensivt mot staten och kommunerna. Det estetiska skapandets hand måste hjälpande omfattas av det sociala ansvaret. Om talangfulla yngre konstnärer har sina svårigheter, har de gamla konstnärerna det än värre genom icke ordnad egenpension. Förslagsvis kunde viss procent av skatteintäkten från konstnärsvärdnaden i samband med statliga uppdrag tillföras Konstnärernas hjälpfond.

Att genom konstnärligt arbete berika samtid och eftervärld har alltför länge för många konstnärer och deras familjer fått innebära den självvalda fattigdomens försakelser.

I en tid av dämpad konjunktur, då staten lägger ut stora belopp för att skapa sysselsättning åt olika medborgargrupper, kan det inte vara rimligt att stödet åt konstnärerna hålles nere. De torde vara en grupp som drabbas synnerligen hårt i en sådan situation.

Konstnärernas egen organisation KRO synes själv förlita sig till det stöd som ett införande av en procentregeln skulle vara. Statens konstråd har givit uttryck för samma mening senast 1958.

Utan att ta ställning till vilka metoder man bör använda för att tillförsäkra våra konstnärer rimliga livsvillkor har vi anledning framhålla att samhällets insatser i detta syfte hittills varit alltför blygsamma, och alla skäl talar för ett bifall till det anslagsäskande på 350 000 kronor som framlagts av statens konstråd. Men med hänsyn till det statsfinansiella läget är detta måhända icke möjligt. Likväl anser vi det nödvändigt att riksdagen snarast får ta ställning till stödåtgärder för att säkerställa en sund och kulturbefrämjande utveckling inom detta aktuella område. Vi utgår ifrån att tillräckligt mycket material finns genom tidigare utredningar så att

någon ytterligare sådan icke kräves för att Kungl. Maj:t skall kunna förelägga riksdagen förslag i ärendet.

Med stöd av vad vi sålunda anfört hemställer vi,

att riksdagen i samband med behandlingen av årets statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 331, måtte besluta

att bifalla Kungl. Maj:ts förslag att till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1959/60 anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kronor, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam prövning av de åtgärder som kan vara möjliga i enlighet med motionens syfte samt om framläggande av de förslag som utredningen kan föranleda.

Stockholm den 23 januari 1959

Anna Lisa Lewén-Eliasson

Annie Jäderberg

Rune Johansson

i Norrköping

Ingemund Bengtsson

Essen Lindahl

Viola Sandell

i Varberg
